

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΛΑΥΡΕΝΤΙΑΔΗΣ ΚΑΤΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγή αριθ.29896/13)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

22 Σεπτεμβρίου 2015

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική υπό τις προβλεπόμενες στο άρθρο 44 παρ.2 της Σύμβασης προϋποθέσεις. Ενδέχεται να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

Στην υπόθεση Λαυρεντιάδης κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Πρώτο Τμήμα), συνεδριάζοντας σε τμήμα με την ακόλουθη σύνθεση:

Andras Sajó, Πρόεδρος

Khanlar Hajiyev,

Mirjana Lazarova Trajkovska,

Paulo Pinto de Albuquerque,

Λίνος-Αλέξανδρος Σισιλιάνος,

Erik Mose,

Dmitry Dedov, Δικαστές

και André Wampach, Αναπληρωτής Γραμματέας Τμήματος,

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο την 1^η Σεπτεμβρίου 2015,

Εκδίδει την παρακάτω απόφαση, η οποία ελήφθη κατά την ως άνω ημερομηνία:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση εισήχθη με μία προσφυγή (αριθ.29896/13) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας, ένας υπήκοος της οποίας, ο Κος Λαυρέντιος Λαυρεντιάδης («ο προσφεύγων»), προσέφυγε στο Δικαστήριο στις 3 Μαΐου 2013 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα

Service des Traductions du Ministère des Affaires Étrangères de la République Hellénique, Athènes

Hellenic Republic, Ministry of Foreign Affairs, Translation Service, Athens

2. Ο προσφεύγων εκπροσωπήθηκε από τις Κες Γ.Κούβελα-Πικέ και Α.Αλεξανδρή, Δικηγόρους Παρισιού και Αθηνών αντίστοιχα. Η ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από τον απεσταλμένο του αντιπροσώπου της, Κο Κ.Γεωργιάδη, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Ο προσφεύγων επικαλείται ιδιαίτερα την παραβίαση των άρθρων 3, μόνο του και σε συνδυασμό με το άρθρο 13, και 5 παραγ.4 της Σύμβασης.

4. Στις 8 Απριλίου 2014, οι αιτιάσεις σχετικά με τα άρθρα 3, 13 και 5 παραγ.4 κοινοποιήθηκαν στην Κυβέρνηση και η προσφυγή κηρύχθηκε απαράδεκτη ως προς τις υπόλοιπες αιτιάσεις.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

I. ΟΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟ ΚΡΙΣΗ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

5. Ο προσφεύγων γεννήθηκε το 1972 και διαμένει στην Αθήνα.

A. Η κράτηση του προσφεύγοντα

6. Με απόφαση της 21ης Μαρτίου 2012, ο Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών Αθηνών άσκησε ποινική δίωξη κατά του προσφεύγοντα, υπόπτου για την τέλεση των ακόλουθων παραβάσεων: σύσταση και διεύθυνση συμμορίας, απάτη, υπεξαίρεση και νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα. Τα αδικήματα αυτά φέρονται να διαπράχθηκαν με αφορμή δάνεια που χορήγησε η Proton Bank, στο κεφάλαιο της οποίας ο προσφεύγων κατείχε 31,3%. Ο Εισαγγελέας απαγόρευσε επίσης στον προσφεύγοντα την έξοδο από την χώρα.

7. Με μία σειρά υπομνημάτων ενώπιον του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Αθηνών, ο προσφεύγων αρνήθηκε τις κατηγορίες και ζήτησε, για ιατρικούς λόγους, την άρση της απαγόρευσης εξόδου από την χώρα.

8. Με το υπ' αριθ.1327/2012 από 3 Απριλίου 2012 βούλευμα, το Συμβούλιο επικύρωσε την άνω διάταξη του Εισαγγελέα.

9. Στις 11 Απριλίου 2012, ο προσφεύγων άσκησε προσφυγή κατά του υπ' αριθ.1327/2012 βουλεύματος ενώπιον του Συμβουλίου Εφετών. Ζήτησε επίσης να εμφανιστεί αυτοπροσώπως ενώπιόν του. Υπογράμμισε ότι, επειδή έπασχε από σοβαρές ασθένειες, τού ήταν απαραίτητο, προκειμένου να συνεχίσει την θεραπευτική του αγωγή, να μεταβαίνει σε κλινικές του εξωτερικού και ότι τυχόν διακοπή της αγωγής του θα μπορούσε να προκαλέσει ανεπανόρθωτες βλάβες στην υγεία του.

Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα

Service des Traductions du Ministère des Affaires Etrangères de la République Hellénique, Athènes
Hellenic Republic, Ministry of Foreign Affairs, Translation Service, Athens

10. Στις 24 Μαΐου 2012, ο προσφεύγων εμφανίστηκε αυτοπροσώπως ενώπιον του Συμβουλίου Εφετών. Κατέθεσε, πέραν των διαφόρων ιατρικών πιστοποιητικών που υπήρχαν ήδη στον φάκελο, ένα πρόσφατο πιστοποιητικό της 21ης Μαΐου 2012 (βλέπε παράγραφο 18 παρακάτω).

11. Με το υπ' αριθ.1618/2012 από 20 Ιουνίου 2012 βούλευμα, το Συμβούλιο απέρριψε την προσφυγή του προσφεύγοντα και διατήρησε την απαγόρευση εξόδου από την χώρα. Επεσήμαινε ότι δεν υπήρχε καμία άμεση και προβλέψιμη ανάγκη για τον προσφεύγοντα να μεταβεί για συγκεκριμένη θεραπεία στο πανεπιστημιακό νοσοκομείο του Μάιντζ (Mainz) της Γερμανίας. Ο προσφεύγων δεν διέθετε κανένα ένδικο μέσο κατά του βουλεύματος αυτού.

12. Στις 14 Δεκεμβρίου 2012, ο ανακριτής διέταξε την προσωρινή κράτηση του προσφεύγοντα. Κατά την ακρόασή του, η οποία έγινε στο νοσοκομείο Ευαγγελισμός όπου νοσηλεύοταν για προβλήματα καρδιάς, ο προσφεύγων αμφισβήτησε τη διάταξη αυτή. Εξέθεσε την βαριά κατάσταση της υγείας του και υπογράμμισε ότι είχε καταφέρει να την σταθεροποιήσει πηγαίνοντας τακτικά για θεραπείες σε εξειδικευμένα ιατρικά κέντρα, ιδίως στη Γερμανία. Το γεγονός, όμως, ότι χρειάστηκε να διακόψει τις θεραπευτικές αυτές αγωγές όταν ο Εισαγγελέας τού επέβαλε την απαγόρευση εξόδου από την χώρα είχε συντελέσει στην επιδείνωση της κατάστασής του.

13. Στις 14 Δεκεμβρίου 2012, ο προσφεύγων μετήχθη στις φυλακές Κορυδαλλού και στις 22 Ιανουαρίου 2013, λόγω της κατάστασης της υγείας του, εισήχθη στο ψυχιατρικό νοσοκομείο της φυλακής αυτής όπου παρέμεινε μέχρι τις 24 Ιουνίου 2014, οπότε και απελευθερώθηκε.

B. Η κατάσταση της υγείας του προσφεύγοντα

6. Ο προσφεύγων πάσχει από το 1988 από χρόνια αυτοάνοση νόσο, τη νεανική ρευματοειδή πολυαρθρίτιδα, με θρομβοπενία και βαριάς μορφής αμυλοείδωση. Η ασθένεια προκάλεσε αναπηρίες σε ό,τι αφορά στην κινητικότητα του προσφεύγοντα, επηρεάζοντας οριστικά το σύνολο σχεδόν των αρθρώσεών του, την σπονδυλική του στήλη, τις ιερολαγόνιες αρθρώσεις του, τις φάλαγγες όλων των μελών του, τα γόνατά του και τους αστραγάλους του, ήτοι συνολικά τριάντα τέσσερις αρθρώσεις του. Οι βλάβες αυτές τον καθιστούν ανίκανο για να αυτοεξυπηρετείται για τις ζωτικές του ανάγκες και για να χειρίζεται ο ίδιος το αναπηρικό του καροτσάκι. Ο προσφεύγων πάσχει επίσης από αναπνευστικό σύνδρομο, το οποίο τού προκαλεί επεισόδια

παροξυσμικής δύσπνοιας και γαστροοισοφαγικές παλινδρομήσεις καθώς και κατάθλιψη με αυτοκτονικές τάσεις. Τέλος, έχει προσβληθεί από υποτροπιάζουσα ραγοειδίτιδα με περιοδικές κρίσεις στα μάτια ενώ το ουροποιητικό του σύστημα έχει πληγεί βαριά λόγω των διαφόρων αγωγών.

15. Το 1994, η ασθένεια του προσφεύγοντα γνώρισε φάση επιδείνωσης ειδικά στα άνω και κάτω άκρα. Το 1995 προκάλεσε μη αναστρέψιμη βλάβη σε όλες τις αρθρώσεις, γεγονός που κατέστησε αναγκαία τη μόνιμη θεραπεία του με κυτταροστατικά φάρμακα και την συνεχή ιατρική του παρακολούθηση λόγω των παρενεργειών.

16. Το 2003, λόγω υποτροπής, ο προσφεύγων μετέβη σε εξειδικευμένο ιατρικό κέντρο στη Γενεύη. Επίσης, το 2011 εισήχθη στο νοσοκομείο «Ασκληπιείο» όπου διαπιστώθηκε ότι είχε υποστεί μη αναστρέψιμες βλάβες στην σπονδυλική στήλη και τις αρθρώσεις, οι οποίες τού προκάλεσαν αδυναμία να στέκεται όρθιος και να βαδίζει. Για να αντιμετωπίσει επίσης καρδιαγγειακές βλάβες λόγω της ασθένειας, μετέβη στο πανεπιστημιακό νοσοκομείο του Μάιντς για ειδική βιολογική θεραπεία.

17. Το 2012, υπέστη επίσης εγκεφαλικό επεισόδιο.

18. Στο από 21 Μαΐου 2012 πιστοποιητικό (βλέπε παράγραφο 10 ανωτέρω), ο ιατροδικαστής Σ.Τ. διαπίστωνε ότι ο προσφεύγων είχε μόνιμο ποσοστό αναπηρίας 67%, ότι δεν μπορούσε να μετακινείται παρά μόνο με τη βοήθεια τρίτου με ιδιαίτερες γνώσεις πάνω στο είδος αυτό αναπηρίας και ότι η γενική του κατάσταση έφθινε σταδιακά και θα οδηγούσε ενδεχομένως σε θάνατο σε περίπτωση προσβολής των καρδιακών βαλβίδων. Ο ιατροδικαστής διευκρίνιζε ότι ο προσφεύγων έχρηζε παρακολούθησης από μία ομάδα ειδικών, ρευματολόγων, ορθοπεδικών, οφθαλμιάτρων, καρδιολόγων και ψυχιάτρων. Μεταξύ των συστάσεων, τόνιζε ότι οποιοδήποτε στρες, οποιαδήποτε σωματική κούραση ή δυσμενής τροποποίηση του περιβάλλοντος διαβίωσης θα μπορούσαν να προκαλέσουν νέα επιδείνωση της ασθένειας με απρόβλεπτα αποτελέσματα.

Γ. Οι συνθήκες κράτησης του προσφεύγοντα

1. Η εκδοχή του προσφεύγοντα

19. Ο προσφεύγων τονίζει ότι λόγω της αναπηρίας του περνούσε τις ημέρες του σε αναπηρικό καροτσάκι, το οποίο δεν μπορούσε να χειριστεί ο ίδιος λόγω της παντελούς έλλειψης αυτονομίας του, της παραμόρφωσης των χεριών του και της δυσκαμψίας των αγκώνων του. Για να μετακινηθεί, έπρεπε να τον βοηθά κάποιος συγκρατούμενός του.

Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα

Service des Traductions du Ministère des Affaires Etrangères de la République Hellénique, Athènes
Hellenic Republic, Ministry of Foreign Affairs, Translation Service, Athens

20. Παρέμεινε σε κελί 9 τ.μ. στον τρίτο όροφο της φυλακής, το οποίο περιείχε τούρκικη τουαλέτα, χωρίς λεκάνη, την οποία αδυνατούσε να χρησιμοποιήσει διότι δεν μπορούσε να σταθεί όρθιος. Ο χώρος κράτησης ούτε καθαριζόταν, ούτε απολυμαινόταν. Πολλοί συγκρατούμενοί του έπασχαν από λοιμώδη νοσήματα όπως AIDS ή ηπατίτιδα Β και Γ. Το απόθεμα συριγγών στη διάθεσή του ήταν προσβάσιμο στους κρατούμενους, πολλοί εκ των οποίων ήταν τοξικομανείς.

21. Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι κατά την περίοδο της κράτησής του, η κατάσταση της υγείας του επιδεινώθηκε λόγω της διακοπής των θεραπευτικών του αγωγών καθώς και των κακών συνθηκών κράτησης. Ειδικότερα, η αγκύλωση των άνω και κάτω άκρων φέρεται να αυξήθηκε και το ποσοστό αναπηρίας του να έφτασε το 80%. Επιπλέον, φέρεται να υπέστη πολυάριθμες λοιμώξεις των αναπνευστικών οδών, πνευμονία και θρομβοεμβολή καθώς και μία σημαντική μείωση των αιμοπεταλίων, πράγμα που μπορεί να καταστεί μοιραίο για όποιο πρόσωπο πάσχει από τις ίδιες παθήσεις. Όλες οι επιπλοκές αυτές διαπιστώθηκαν στο ψυχιατρικό νοσοκομείο αλλά δεν μπορούσαν να αντιμετωπιστούν από το προσωπικό του νοσοκομείου. Για το λόγο αυτό, ο προσφεύγων κάλεσε εξωτερικούς γιατρούς της επιλογής του. Ωστόσο, οι τελευταίοι δεν μπορούσαν να εισαγάγουν στην φυλακή τα αναγκαία μηχανήματα για την θεραπεία του προσφεύγοντα, όπως μηχανήματα φυσικοθεραπείας, υπερθερμίας και λουτροθεραπείας.

2. Η εκδοχή της Κυβέρνησης

22. Το ψυχιατρικό νοσοκομείο των φυλακών Κορυδαλλού απασχολεί τρεις νοσοκόμους και έξι φύλακες, οι οποίοι ασκούν επίσης καθήκοντα νοσοκόμων για τους τριακόσιους κρατούμενους του νοσοκομείου αυτού. Προκειμένου να ικανοποιηθούν οι βιολογικές ανάγκες του προσφεύγοντα και έχοντας λάβει υπόψη τις συστάσεις των θεραπόντων ιατρών του, το Υπουργείο Δικαιοσύνης είχε ορίσει έναν συγκρατούμενο του προσφεύγοντα για να τον βοηθά 24 ώρες/24. Ο συγκρατούμενος αυτός ασκούσε τα καθήκοντα βοηθού νοσοκόμου και θεωρείτο εργαζόμενος στην φυλακή. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει επιπλέον ότι σε καμία περίπτωση το νοσηλευτικό προσωπικό του νοσοκομείου δεν αρνήθηκε πρόσθετη βοήθεια προς τον προσφεύγοντα.

23. Ο προσφεύγων τοποθετήθηκε στον τρίτο όροφο για να αποφεύγεται η επαφή του με άλλους κρατούμενους των υπολοίπων ορόφων με σοβαρά προβλήματα υγείας που θα μπορούσαν λοιπόν να προκαλέσουν επιδείνωση της κατάστασής του. Το κελί του

είχε επιφάνεια 10,70 τ.μ. Η μοναδική εναλλακτική θα ήταν να τοποθετηθεί σε θάλαμο 33,70 τ.μ. το οποίο θα έπρεπε να μοιράζεται με άλλους πέντε κρατούμενους, διαθέτοντας έτσι προσωπικό χώρο 5,60 τ.μ.

24. Το κελί δεν διέθετε αποχωρητήριο (W.C.) για άτομα με κινητικά προβλήματα. Ωστόσο, υπήρχε στο ισόγειο ένα αποχωρητήριο για τους υπαλλήλους με ειδικές ανάγκες του νοσοκομείου, η χρήση του οποίου είχε επιτραπεί στον προσφεύγοντα. Στον τρίτο όροφο, υπήρχαν επίσης μπάνια κατάλληλα για την κατάσταση του προσφεύγοντα.

25. Οι κοινόχρηστοι χώροι του νοσοκομείου καθαρίζονταν δύο φορές την ημέρα (μεσημέρι και βράδυ) από τους κρατούμενους που εργάζονταν ως υπάλληλοι καθαριότητας. Τα κελιά και οι θάλαμοι καθαρίζονταν επίσης μία φορά την ημέρα, προσφέροντας με τον τρόπο αυτό ικανοποιητικές συνθήκες υγιεινής.

26. Οι κρατούμενοι στο ψυχιατρικό νοσοκομείο εμφάνιζαν κυρίως ψυχιατρικά προβλήματα, εξ ορισμού μη μεταδοτικά. Είναι αλήθεια ότι ορισμένοι κρατούμενοι έπασχαν από άλλα νοσήματα αλλά μη λοιμώδη.

3. Τα ιατρικά πιστοποιητικά και η βεβαίωση της Διευθύντριας του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου της φυλακής του Κορυδαλλού

27. Ο προσφεύγων προσκομίζει μεγάλο αριθμό ιατρικών πιστοποιητικών που περιλαμβάνονται στον ιατρικό του φάκελο στο ψυχιατρικό νοσοκομείο και έχουν συνταχθεί από πολλούς γιατρούς: Δρ Κ.Σ., ιατροδικαστή και Καθηγητή της Ιατρικής Σχολής Αθηνών, Δρ Γ.Σ., ορθοπαιδικό, Δρ Α.Μ., ρευματολόγο, Δρ, νευροχειρουργό, Δρ Λ.Π., πνευμονολόγο, Δρ Π.Μπ., Καθηγητή Πνευμονολογίας, Δρ Σ.Τ., ιατροδικαστή και ιατρό της Δημόσιας Υγείας, Π.Κ., ιατροδικαστή. Όλοι τους βεβαίωναν την επιδείνωση της ασθένειάς του και της κατάστασης της υγείας του λόγω των πολυάριθμων φλεγμονών σε πολλές αρθρώσεις και της αδυναμίας αντιμετώπισής τους στο άνω νοσοκομείο και υπό συνθήκες κράτησης.

28. Στις 22 Μαΐου 2014, ο ψυχίατρος του ψυχιατρικού νοσοκομείου της φυλακής του Κορυδαλλού εξέδωσε, ύστερα από αίτηση της Κυβέρνησης, ένα ιατρικό πιστοποιητικό: σχετικά με τα ψυχιατρικά προβλήματα του προσφεύγοντα, περιέγραφε τα συμπτώματα και την χορηγούμενη αγωγή και συμπεραίνει ότι η γενική κατάσταση του προσφεύγοντα παρουσίαζε μια κάποια βελτίωση. Ωστόσο, επεσήμαινε ότι οι παθήσεις που οφείλονται στην ρευματοειδή πολυαρθρίτιδα αποτελούσαν ένα πιο

σύνθετο πρόβλημα και τόνιζε ότι οι διαγνώσεις των ειδικών ιατρών ήταν ιδιαίτερα ανησυχητικές. Συμπέρανε ότι η διάρκεια της κράτησης είχε αρνητική επιρροή και καθιστούσε απρόβλεπτη την πορεία της ασθένειας.

29. Σε βεβαίωση που συντάχθηκε, ύστερα από αίτηση του προσφεύγοντα, από τη Διευθύντρια του ψυχιατρικού νοσοκομείου της φυλακής του Κορυδαλλού, αυτή υπογράμμισε τα εξής:

« (...)

Ο εν λόγω κρατούμενος πάσχει από νοσήματα που περιγράφονται αναλυτικά στον ιατρικό του φάκελο. Λόγω του συνδυασμού των νοσημάτων αυτών και, ειδικότερα, της παραμόρφωσης των οστών, της ανικανότητας κίνησης αλλά και της μη λειτουργίας των δακτύλων (στρίψιμο των άκρων), είναι ακινητοποιημένος σε αναπηρική πολυθρόνα, χωρίς να μπορεί να μετακινείται και χωρίς αυτονομία για την κάλυψη των καθημερινών του αναγκών (ντύσιμο, μετακίνηση, τροφή, τουαλέτα, υγιεινή κλπ). Οι διοικητικές και ιατρικές υπηρεσίες, οι κοινωνικοί λειτουργοί και οι χώροι επίσκεψης βρίσκονται στο ισόγειο ενώ οι χώροι κράτησης βρίσκονται στους ορόφους του κτιρίου.

Συνεπώς, και ελλείψει νοσηλευτικού προσωπικού, οι μετακινήσεις του ενδιαφερόμενου από το κλιμακοστάσιο του κτιρίου γίνονται στους ώμους των συγκρατούμενων του, οι οποίοι τον βοηθούν, ο καθένας στο μέτρο των δυνατοτήτων του... Το νοσοκομείο δεν διαθέτει προσωπικό για την αντιμετώπιση μίας τέτοιας κατάστασης.»

Δ. Οι προσφυγές ενώπιον των αρμόδιων αρχών

30. Στις 18 Δεκεμβρίου 2012, ο προσφεύγων άσκησε προσφυγή ενώπιον του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Αθηνών κατά της διάταξης κράτησής του. Ζητούσε την άρση της κράτησής του, την αντικατάστασή της από μέτρα συμβατά με την κατάσταση της υγείας του, και δη να εκτίσει την ποινή του κατ'οίκον, ακόμη κι αν χρειαζόταν να χρηματοδοτήσει ο ίδιος ένα σύστημα βραχιολιού ώστε να βρίσκεται υπό τον έλεγχο των αρχών. Στις 4 Ιανουαρίου 2013, ζήτησε να εμφανιστεί αυτοπροσώπως ενώπιον του Συμβουλίου προκειμένου αυτό να διαπιστώσει την επιδείνωση της κατάστασης της υγείας του και του βαθμού της αναπηρίας του.

31. Στις 8 Ιανουαρίου 2013, ο Εισαγγελέας απέστειλε στο Συμβούλιο τη γνώμη του, αρνητική, επί της βασιμότητας της αίτησης και της αίτησης περί αυτοπρόσωπης εμφάνισης. Το τελευταίο συνεδρίασε στις 7 Μαρτίου 2013 χωρίς την παρουσία των διαδίκων.

32. Στις 15 Μαρτίου 2013, το Συμβούλιο απέρριψε τις δύο προαναφερόμενες αιτήσεις (απόφαση αρ.1327/2013). Ειδικότερα, σε ό,τι αφορούσε στην υπό όρους απόλυσή του, το Συμβούλιο συμφώνησε με την πρόταση απόρριψης του Εισαγγελέα με την ακόλουθη διατύπωση:

«Το συγκεκριμένο πρόβλημα υγείας το οποίο αντιμετωπίζει ο κατηγορούμενος δεν μπορεί να οδηγήσει σε απόφαση άρσης της προσωρινής κράτησης διότι, όπως ο ίδιος παραδέχεται, λαμβάνει ήδη την απαιτούμενη φαρμακευτική αγωγή, αγωγή την οποία μπορεί να εξακολουθήσει να λαμβάνει στην φυλακή. Ο κατηγορούμενος έχει επιπλέον τη δυνατότητα να νοσηλευθεί τόσο στο νοσοκομείο της φυλακής Κορυδαλλού όπου κρατείται προσωρινώς όσο και σε άλλο νοσοκομείο εάν τυχόν χρειασθεί να αντιμετωπιστεί σοβαρό πρόβλημα υγείας στο μέλλον.»

33. Ως προς το αίτημα αυτοπρόσωπης εμφάνισης, το Συμβούλιο τόνισε ότι το άρθρο 309 παρ.2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προέβλεπε ότι αυτό συνεδρίαζε χωρίς την παρουσία του Εισαγγελέα και των διαδίκων και ότι μόνο υπό εξαιρετικές συνθήκες αυτοί μπορούσαν να κληθούν να παραστούν. Όμως εξαίρεση στην αρχή υπήρχε μόνο όταν το Συμβούλιο καλείτο να αποφανθεί επί της ουσίας της υπόθεσης μετά το πέρας της ανάκρισης και κάθε φορά που το θεωρούσε αναγκαίο. Εντούτοις, η αίτηση του προσφεύγοντα προς διαπίστωση της κατάστασης της υγείας του και προς επίρρωση της πρότασής του για την υπό όρους απόλυσή του δεν ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής της προαναφερόμενης εξαίρεσης.

34. Στις 23 Απριλίου 2013, ο προσφεύγων προσέφυγε στον ανακριτή με αίτηση για την υπό όρους απόλυσή του. Επικαλέστηκε την επιδείνωση της κατάστασης της υγείας του και τις ανεπανόρθωτες βλάβες που είχε υποστεί λόγω της κράτησής του. Επισύναψε τρεις ιατρικές γνωματεύσεις τριών διαφορετικών ιατροδικαστών.

35. Στις 30 Μαΐου 2013, ο ανακριτής απέρριψε το αίτημα (διάταξη αριθ.346/2013). Αναφορικά με την κατάσταση της υγείας του, επεσήμανε ότι η υγεία του προσφεύγοντα είχε υποστεί σοβαρές βλάβες, ότι η αναπηρία του δεν του επέτρεπε να καλύπτει μόνος του τις βασικές του ανάγκες μέσα στην φυλακή και ότι η διατήρηση της κράτησής του μπορούσε να του προκαλέσει λοίμωξη με δυσμενείς επιπτώσεις για τη ζωή του. Επεσήμανε επίσης τη γνωμάτευση των θεραπόντων ιατρών του σύμφωνα με την οποία η απελευθέρωσή του και η μεταφορά του στην οικία του, σε διαρρυθμισμένο και αποστειρωμένο δωμάτιο, αποτελούσε τη μοναδική δυνατή λύση για την αποφυγή πρόσθετης επιδείνωσης της κατάστασής του. Ωστόσο, θεώρησε ότι οι γιατροί αυτοί δεν εξηγούσαν επαρκώς για ποιους λόγους η μεταφορά του

προσφεύγοντα σε δημόσιο ή ακόμη και ιδιωτικό νοσοκομείο δεν θα ήταν ικανή να τού εξασφαλίσει κατάλληλη φροντίδα και συνθήκες διαβίωσης προσαρμοσμένες στην κατάσταση του. Συμπέρανε ότι δεν προέκυπτε από τον φάκελο ότι η κατάσταση αυτή ήταν τέτοια ώστε ο προσφεύγων να μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο όντας ελεύθερος. Επεσήμανε, εξάλλου, ότι ο προσφεύγων εξακολουθούσε να έχει τη δυνατότητα να αιτηθεί στις αρχές τη μεταφορά του σε δημόσιο ή ιδιωτικό νοσοκομείο.

36. Στις 6 Ιουνίου 2013, ο προσφεύγων κατάθεσε προσφυγή κατά της διάταξης αυτής ενώπιον του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Αθηνών. Με το υπ' αριθ.3193/2013 από 5 Ιουλίου 2013 βούλευμά του, το Συμβούλιο απέρριψε την προσφυγή για λόγους παρεμφερείς με εκείνους του ανακριτή και παρέτεινε την προσωρινή κράτηση του προσφεύγοντα για περίοδο έξι μηνών.

37. Η προσωρινή κράτηση του προσφεύγοντα παρατάθηκε εκ νέου για νέα περίοδο έξι μηνών με το υπ' αριθ.2445/2013 βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών.

38. Στις 24 Ιουνίου 2014, το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών διέταξε την υπό όρους απόλυση του προσφεύγοντα (βούλευμα αρ.2052/2014).

II. ΤΟ ΟΙΚΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

39. Τα οικεία άρθρα του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ορίζουν:

Άρθρο 285-Προσφυγή του προσωρινώς κρατουμένου

«1. Κατά του εντάλματος για την προσωρινή κράτηση (...) επιτρέπεται στον κατηγορούμενο να προσφύγει στο συμβούλιο των πλημμελειοδικών. Η προσφυγή γίνεται μέσα σε πέντε ημέρες από την προσωρινή κράτηση (...).

Η προσφυγή διαβιβάζεται στον εισαγγελέα των πλημμελειοδικών και εισάγεται από αυτόν χωρίς χρονοτριβή μαζί με την πρότασή του στο συμβούλιο, το οποίο και αποφασίζει αμετάκλητα.

(...)

4. Το συμβούλιο των πλημμελειοδικών μπορεί να άρει την προσωρινή κράτηση ή να την αντικαταστήσει με περιοριστικούς όρους (...)

Άρθρο 309-Δικαιοδοσία του συμβουλίου πλημμελειοδικών μετά το τέλος της ανάκρισης

«1. Το συμβούλιο, μέσα σε δύο μήνες ή, αν εφαρμοσθεί η επόμενη παράγραφος, μέσα σε τρεις μήνες από την υποβολή της πρότασης του εισαγγελέα, μπορεί:

No Φ.092.22/6402

α) να αποφαινεται να μη γίνει κατηγορία, β) να παύει οριστικά την ποινική δίωξη, γ) να παύει προσωρινά την ποινική δίωξη, μόνο όμως για τα κακουργήματα της ανθρωποκτονίας με πρόθεση, της ληστείας, της εκβίασης, της κλοπής (...) και του εμπρησμού, δ) να διατάσσει περαιτέρω ανάκριση και ε) να παραπέμψει τον κατηγορούμενο στο ακροατήριο του αρμόδιου δικαστηρίου.

2. Το συμβούλιο πλημμελειοδικών συνεδριάζει χωρίς την παρουσία του Εισαγγελέα και των διαδίκων. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, εάν το κρίνει αναγκαίο, μπορεί να διατάξει την εμφάνιση όλων των διαδίκων, και στην περίπτωση αυτή, και εκείνη του Εισαγγελέα. Αν μετά το τέλος της ανάκρισης και την υποβολή των εγγράφων στον εισαγγελέα υποβλήθηκαν στο συμβούλιο από ένα διάδικο έγγραφα ή άλλα αποδεικτικά στοιχεία, το συμβούλιο, εάν θεωρεί ότι αυτά μπορούν να ασκήσουν ουσιώδη επιρροή στη διαλεύκανση της υπόθεσης, οφείλει να καλέσει τους υπόλοιπους διαδίκους ή τους αντικλήτους τους, για να ενημερωθούν και να γνωστοποιήσουν τις παρατηρήσεις τους σε εύλογη προθεσμία, που την καθορίζει το ίδιο».

Άρθρο 572-Ποιος και πώς ασκεί την εποπτεία

«1. Ο εισαγγελέας των πλημμελειοδικών του τόπου όπου εκτίεται η ποινή ασκεί τις προβλεπόμενες στον κώδικα (ποινικής δικονομίας) αρμοδιότητες του και μεριμνά για την έκτιση της ποινής και την εφαρμογή των μέτρων ασφάλειας, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα αυτού, του Ποινικού Κώδικα και των σχετικών ειδικών νόμων.

2. Για την άσκηση των προαναφερομένων αρμοδιοτήτων του ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών επισκέπτεται την φυλακή τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα.

Κατά της επισκέψεις αυτές δέχεται κρατούμενους που έχουν ζητήσει ακρόαση».

40. Οι οικείες διατάξεις του Σωφρονιστικού Κώδικα (υπ' αριθ.2776/1999) έχουν ως εξής:

Άρθρο 6

«1. Στην περίπτωση παράνομης ενέργειας σε βάρος τους ή παράνομης εντολής, οι κρατούμενοι έχουν το δικαίωμα να αναφέρονται γραπτώς και μέσα σε εύλογο χρόνο στο Συμβούλιο Φυλακής εφόσον, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντα Κώδικα δεν τους παρέχεται άλλο ένδικο βοήθημα. Μέσα σε δεκαπέντε ημέρες από την κοινοποίηση της απόφασης με την οποία απορρίπτεται το αίτημά τους ή μέσα σε ένα μήνα από την υποβολή της αναφοράς, αν δεν εκδόθηκε απόφαση οι κρατούμενοι έχουν δικαίωμα προσφυγής στο Δικαστήριο Εκτέλεσης των Ποινών. Το Δικαστήριο αυτό, εφόσον δεχθεί την προσφυγή, αίρει τα αποτελέσματα που απορρέουν από την παράνομη ενέργεια ή εντολή (...).»

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ**I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΙΣΧΥΡΙΖΟΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 5 ΠΑΡ.4 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ**

41. Ο προσφεύγων παραπονείται, αφενός, ότι το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών απέρριψε το αίτημά του να παραστεί αυτοπροσώπως ενώπιόν του προκειμένου αυτό να διαπιστώσει την κατάσταση της υγείας του, και, αφετέρου, ότι χρειάστηκε ογδόντα επτά ημέρες για να αποφανθεί επί του νομίμου της κράτησης. Επικαλείται το άρθρο 5 παραγ.4 της Σύμβασης, κατά το οποίο:

«Παν πρόσωπον στερούμενον της ελευθερίας του συνεπεία συλλήψεως ή κρατήσεως έχει δικαίωμα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, ίνα τούτο αποφασίση εντός βραχείας προθεσμίας επί του νομίμου της κρατήσεώς του και διατάξη την απόλυσίν του εν περιπτώσει παρανόμου κρατήσεως.»

A. Επί του παραδεκτού

42. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι αιτιάσεις αυτές δεν είναι προδήλως αβάσιμες με την έννοια του άρθρου 35 παραγ.3 α) της Σύμβασης. Τονίζει εξάλλου ότι δεν συντρέχει κανένας άλλος λόγος απαραδέκτου. Πρέπει συνεπώς να τις κηρύξει παραδεκτές.

B. Επί της ουσίας*1. Ως προς την «βραχεία προθεσμία»*

43. Η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι ο χρόνος που χρειάστηκε το Συμβούλιο για να αποφανθεί επί της προσφυγής του προσφεύγοντα, το οποίο υποβλήθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2012, δεν μπορεί να θεωρηθεί υπερβολικός, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτερων συνθηκών της υπόθεσης και ιδίως του σημαντικού όγκου του φακέλου που περιείχε χιλιάδες σελίδες, του μεγάλου αριθμού συγκατηγορούμενων και της σημασίας και της πολυπλοκότητας της υπόθεσης.

44. Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι ο προαναφερόμενος χρόνος δεν ήταν συμβατός ούτε με το άρθρο 285 παραγ.1 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ούτε με το άρθρο 5 παραγ.4 της Σύμβασης.

45. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει εξ αρχής ότι οι σχετικές με τα ζητήματα στέρησης της ελευθερίας διαδικασίες, με την έννοια του άρθρου 5 παραγ.4 της Σύμβασης, απαιτούν ιδιαίτερη επιμέλεια και ότι οι εξαιρέσεις στην απαίτηση ελέγχου «εντός βραχείας προθεσμίας» του νομίμου της κράτησης πρέπει να ερμηνεύονται αυστηρά (*Hutchinson Reid κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αρ.50272/99, παραγ.79, ΕΔΔΑ 2003-IV). Το ερώτημα

εάν τηρήθηκε η αρχή της ταχύτητας στη διαδικασία εκτιμάται όχι αφηρημένα αλλά στο πλαίσιο μίας συνολικής εκτίμησης των δεδομένων, λαμβανομένων υπόψη των συνθηκών της προκειμένης υπόθεσης (*E κατά Νορβηγίας*, 29 Αυγούστου 1990, παραγ.64, σειρά Α αρ.181-Α, *Delbec κατά Γαλλίας*, αρ.43125/98, παραγ.33, 18 Ιουνίου 2002, και *Luberti κατά Ιταλίας*, 23 Φεβρουαρίου 1984, παραγ.33-37, σειρά Α αρ.75), ιδιαίτερα υπό το φως της πολυπλοκότητας της υπόθεσης, των τυχόν ιδιαιτεροτήτων της εσωτερικής διαδικασίας καθώς και της συμπεριφοράς του προσφεύγοντα κατά τη διάρκεια της τελευταίας (*Bubullima κατά Ελλάδα*, αρ.41533/08, παραγ.27, 28 Οκτωβρίου 2010). Κατά κανόνα όμως, εφόσον πρόκειται για την ελευθερία του ατόμου, το Κράτος πρέπει να φροντίζει ώστε η διαδικασία να διεξάγεται μέσα στο ελάχιστο δυνατό χρονικό διάστημα (*Fuchser κατά Ελβετίας*, αρ.55894/00, παραγ.43, 13 Ιουλίου 2006).

46. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ακόμα ότι η ίδια η φύση της προσωρινής κράτησης επιβάλλει στον αρμόδιο δικαστή να αποφαινεται μέσα σε σύντομη προθεσμία εφόσον το επίμαχο μέτρο στηρίζεται ουσιαστικά στις ανάγκες μίας ταχείας ανάκρισης (*Bezicheri κατά Ιταλίας*, 25 Οκτωβρίου 1989, παραγ.21, σειρά Α αρ.164).

47. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι στις 18 Δεκεμβρίου 2012 ο προσφεύγων ζήτησε την υπό όρους απόλυσή του, ισχυριζόμενος ότι έπρεπε να τού εφαρμοστεί το μέτρο αυτό λαμβανομένης υπόψη της κατάστασης της υγείας του. Ο Εισαγγελέας διατύπωσε τη γνώμη του στις 8 Ιανουαρίου 2013. Το Συμβούλιο συνεδρίασε στις 7 Μαρτίου 2013 και εξέδωσε το βούλευμά του στις 15 Μαρτίου 2013.

48. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι το χρονικό διάστημα που πέρασε-ήτοι περίοδος ογδόντα επτά ημερών-δεν συμβιβάζεται με την απαίτηση ελέγχου μέσα σε σύντομη προθεσμία για τους σκοπούς του άρθρου 5 παραγ.4 της Σύμβασης. Συγκριτικά, υπενθυμίζει ότι στις αποφάσεις *Rehbock κατά Σλοβενίας* (αρ.29462/95, παραγ.84, ΕΔΔΑ 2000-XII), *Butuson κατά Ρωσίας* (αρ.7923/04, παραγ.34, 22 Δεκεμβρίου 2009), *Τσιτσιρίγκος κατά Ελλάδα* (αρ.29747/09, παραγ.66, 17 Ιανουαρίου 2012) και *Χριστοδούλου και λοιποί κατά Ελλάδα* (αρ.80452/12, παραγ.70, 5 Ιουνίου 2014), κατέληξε στο συμπέρασμα ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου αυτού για χρονική διάρκεια είκοσι τριών, είκοσι, είκοσι δύο και σαράντα επτά ημερών αντίστοιχα.

49. Επομένως, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 5 παραγ.4 της Σύμβασης σχετικά με το θέμα αυτό.

2. Ως προς την ισότητα των όπλων και την αρχή της κατ'αντιμωλίαν διαδικασίας

50. Η Κυβέρνηση τονίζει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 309 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, τα Συμβούλια συνεδριάζουν χωρίς την παρουσία του Εισαγγελέα και των διαδίκων και ότι η παρουσία του Εισαγγελέα απαιτείται μόνο όταν αυτά κρίνουν αναγκαία την εμφάνιση του κατηγορούμενου. Εν προκειμένω, ο Εισαγγελέας δεν ήταν παρών κατά τη συνεδρίαση όπου το Συμβούλιο εξέτασε την αίτηση αποφυλάκισης του προσφεύγοντα. Επίσης, το τελευταίο απάντησε ρητά στην αίτηση του προσφεύγοντα να εμφανιστεί ενώπιόν του (παράγραφος 33 παραπάνω).

51. Ο προσφεύγων υπογραμμίζει ότι οι οικείες διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας δεν προβλέπουν ρητώς την κοινοποίηση στον κρατούμενο ή τον συνήγορό του των επιχειρημάτων και της πρότασης του Εισαγγελέα προς το Συμβούλιο σχετικά με τη διατήρηση ή την άρση της κράτησης. Υποστηρίζει ότι η νομολογία ερμηνεύει όλο και πιο συσταλτικά το άνω άρθρο 309 με τρόπο ώστε να περιορίζει το δικαίωμα αυτοπρόσωπης εμφάνισης του κρατούμενου ενώπιον του Συμβουλίου στο πλαίσιο εξέτασης αίτησης αποφυλάκισης.

52. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει τη νομολογία του σύμφωνα με την οποία η πρώτη εγγύηση εκ του άρθρου 5 παραγ.4 της Σύμβασης είναι το δικαίωμα ουσιαστικής ακρόασης από τον δικαστή ενώπιον του οποίου κατατέθηκε προσφυγή κατά της κράτησης. Για τα πρόσωπα που κρατούνται υπό τις συνθήκες που αναφέρει το άρθρο 5 παραγ.1 γ) της Σύμβασης, το άρθρο 5 παραγ.4 απαιτεί τη διεξαγωγή ακρόασης (*Nikolova κατά Βουλγαρίας* [GC], αρ. 31195/96, παραγ.58, ΕΔΔΑ 1999-II, *Reinprecht κατά Αυστρίας*, αρ. 67175/01, παραγ.31, ΕΔΔΑ 2005-XII, *Svipsta κατά Λεττονίας*, αρ. 66820/01, παραγ.129, ΕΔΔΑ 2006-III, και *Wloch κατά Πολωνίας*, αρ. 27785/95, παραγ.126, ΕΔΔΑ 2000-XI). Το Δικαστήριο υπενθυμίζει επίσης ότι αν αληθεύει ότι η προσφυγή κατά της απόφασης περί προσωρινής κράτησης πρέπει κατά κανόνα να παρέχει στον κρατούμενο τις ίδιες εγγυήσεις τόσο στο στάδιο της έφεσης όσο και στον πρώτο βαθμό, δεν πρέπει να παραβλέπεται ο ιδιαίτερος χαρακτήρα της διαδικασίας του άρθρου 5 παραγ.4, ιδίως η απαίτηση ταχύτητας, καθώς και ο κίνδυνος σχετικής παράλυσης της ποινικής διαδικασίας εάν ο κατηγορούμενος δικαιούτο ακρόαση κάθε φορά που υπέβαλε αίτηση αποφυλάκισης (*Altinok κατά Τουρκίας*, αρ. 31610/08, παραγ.49, 29 Νοεμβρίου 2001).

53. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι το οικείο ελληνικό εθνικό δίκαιο εξελίχθηκε από την απόφαση *Καμπάνης κατά Ελλάδας* (13 Ιουλίου 1995, σειρά Α αρ.318-B).

Ειδικότερα, το άρθρο 309 παραγ.2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας τροποποιήθηκε και προβλέπει πλέον ότι το Συμβούλιο συνεδριάζει χωρίς την παρουσία των διαδίκων και του Εισαγγελέα. Ωστόσο, το άρθρο αυτό προβλέπει επίσης ότι το Συμβούλιο μπορεί, σε εξαιρετικές περιστάσεις, να αποφασίσει να τους καλέσει να εμφανισθούν μαζί.

54. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι στις 4 Ιανουαρίου 2013, ο προσφεύγων ζήτησε να εμφανιστεί αυτοπροσώπως ενώπιον του Συμβουλίου προκειμένου αυτό να διαπιστώσει την επιδείνωση της κατάστασης της υγείας του και το βαθμό της αναπηρίας του. Στις 8 Ιανουαρίου 2013, ο Εισαγγελέας έστειλε στο Συμβούλιο τη γνώμη του επί της βασιμότητας της αίτησης και της αίτησης αυτοπρόσωπης εμφάνισης. Το τελευταίο συνεδρίασε στις 7 Μαρτίου 2013 χωρίς την παρουσία των διαδίκων. Απέρριψε την αίτηση εμφάνισης για το λόγο ότι ο Εισαγγελέας και οι διάδικοι θα μπορούσαν, εάν χρειαζόταν, να είναι παρόντες μόνο όταν το Συμβούλιο καλείτο να αποφανθεί επί της ουσίας της υπόθεσης μετά το τέλος της ανάκρισης και κάθε φορά που το θεωρούσε αναγκαίο. Θεώρησε επίσης ότι μία αίτηση για τη διαπίστωση της κατάστασης της υγείας ενός ασθενούς κρατούμενου και για την επίρρωση της πρότασής του για την υπό όρους απόλυση δεν ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής της εξαίρεσης που προβλέπει το άρθρο 309 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (παράγραφος 33 παραπάνω).

55. Το Δικαστήριο εκτιμά ωστόσο ότι στην παρούσα υπόθεση, η κατάσταση της υγείας και το ποσοστό αναπηρίας του προσφεύγοντα-ο λόγος που δικαιολογεί κατά τη γνώμη του την αυτοπρόσωπη εμφάνισή του (παράγραφος 30 παραπάνω)-αποτελούσαν τέτοιες εξαιρετικές περιστάσεις, όπως διευκρινίζει το άνω άρθρο 309, οι οποίες μπορούσαν να δικαιολογήσουν την εμφάνιση των διαδίκων (βλέπε επίσης *Χριστοδούλου και λοιποί, παραπάνω, παραγ.77*). Η αυτοπρόσωπη εμφάνιση του προσφεύγοντα ήταν ακόμη πιο σημαντική για το λόγο ότι η πρόταση του Εισαγγελέα ως προς την αίτηση αποφυλάκισης του προσφεύγοντα δεν κοινοποιήθηκε στον προσφεύγοντα πριν την συνεδρίαση του Συμβουλίου ώστε αυτός να μπορεί να λάβει γνώση των επιχειρημάτων του Εισαγγελέα, ο οποίος υποστήριζε την απόρριψη της αίτησης, και να τα αντικρούσει (*Garcia Alva κατά Γερμανίας, αρ.23541/94, παραγ.42, 13 Φεβρουαρίου 2001, Khodorkovskiy κατά Ρωσίας, αρ.5829/04, παραγ.226, 31 Μαΐου 2011, Galambos κατά Ουγγαρίας, αρ.13312/12, παραγ.34-35, 21 Ιουλίου 2015*).

56. Επομένως, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 5 παρ.4 της Σύμβασης στο σημείο αυτό.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΙΣΧΥΡΙΖΟΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΑΡΘΡΩΝ 3 ΚΑΙ 13 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

57. Ο προσφεύγων παραπονείται ότι η κράτησή του δεν συμβιβαζόταν με την κατάσταση της υγείας του και ότι προκάλεσε την επιδείνωση αυτής. Παραπονείται, επιπλέον, ότι υφίστατο σε καθημερινή βάση εξευτελιστική μεταχείριση διότι, λόγω της αναπηρίας του, δεν είχε καμία αυτονομία και τού ήταν αδύνατο να κάνει τις ανάγκες του χωρίς τη βοήθεια τρίτου προσώπου. Επιπροσθέτως, παραπονείται για την έλλειψη αποτελεσματικού ένδικου βοηθήματος με το οποίο θα μπορούσε να καταγγείλει τις ανεπάρκειες ως προς την ιατρική του αγωγή στο ψυχιατρικό νοσοκομείο της φυλακής. Επικαλείται παραβίαση των άρθρων 3 και 13 της Σύμβασης, διατάξεις με την εξής διατύπωση:

Άρθρο 3

«Κανένας δεν μπορεί να υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία.»

Άρθρο 13

«Κάθε πρόσωπο, του οποίου τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που κατοχυρώνονται με την (...) Σύμβαση παραβιάσθηκαν, έχει δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίαση τελέσθηκε από πρόσωπα που ενεργούσαν κατά την εκτέλεση των δημοσίων καθηκόντων τους.»

A. Επί του παραδεκτού

58. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η ελληνική έννομη τάξη πρόσφερε στον προσφεύγοντα αποτελεσματικά ένδικα βοηθήματα για να καταγγείλει τις συνθήκες κράτησής του και ιδίως την ποιότητα της παρεχόμενης φροντίδας αλλά ότι εκείνος δεν έκανε χρήση αυτών. Έτσι, ο προσφεύγων θα μπορούσε να είχε προσφύγει στο Συμβούλιο της Φυλακής κατ'εφαρμογή του άρθρου 6 του Σωφρονιστικού Κώδικα και, σε περίπτωση απόρριψης των αιτημάτων του, να καταθέσει αγωγή ενώπιον του αρμόδιου Πλημμελειοδικείου (*Τσίβης κατά Ελλάδα*, αρ.11553/05, παραγ.18, 6 Δεκεμβρίου 2007, *Σιάσιος και λοιποί κατά Ελλάδα*, αρ.30303/07, παραγ.19, 4 Ιουνίου 2009). Επίσης, το άρθρο 572 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας αναγνώριζε στον προσφεύγοντα το δικαίωμα να απευθυνθεί στον Εισαγγελέα εκτέλεσης των ποινών και εφαρμογής των μέτρων ασφαλείας, ο οποίος, επιπλέον, οφείλει να επισκέπτεται την φυλακή τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα. Τέλος, θα μπορούσε να απευθυνθεί στον Εισαγγελέα Εφετών των Φυλακών Κορυδαλλού που εποπτεύει την ορθή εφαρμογή

των διατάξεων του Σωφρονιστικού Κώδικα και, ειδικότερα, εκείνων που διασφαλίζουν τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και την άσκηση των δικαιωμάτων που κατοχυρώνει ο Κώδικας αυτός, συμπεριλαμβανομένης της ιατρικής φροντίδας.

59. Ο προσφεύγων παραδέχεται ότι δεν έκανε χρήση των ένδικων αυτών βοηθημάτων διότι επιδέχονται συσταλτική ερμηνεία και δεν αφορούσαν στην κύρια αίτησή του περί άρσης της προσωρινής του κράτησης. Εντούτοις, στο υπ' αριθ.1327/2013 βούλευμά του, το οποίο απορρίπτει την προσφυγή του προσφεύγοντα σχετικά με την απελευθέρωσή του, το Συμβούλιο δεν εξέτασε, όπως υποχρεούτο από τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, τη δυνατότητα να διατάξει εναλλακτικά της κράτησης μέτρα. Το Συμβούλιο αγνόησε λοιπόν τελείως τη δραματική κατάσταση της υγείας του και την αναπηρία του.

60. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι η ένσταση που προβάλλει η Κυβέρνηση συνδέεται στενά με την ουσία της αιτίασης σχετικά με το άρθρο 13 της Σύμβασης και αποφασίζει να την συνεκδικάσει με την ουσία.

61. Διαπιστώνει αφετέρου ότι οι σχετικές με τα άρθρα 3 και 13 αιτιάσεις δεν είναι προδήλως αβάσιμες με την έννοια του άρθρου 35 παραγ.3 α) της Σύμβασης και δεν προσκρούουν σε κανένα άλλο λόγο απαραδέκτου. Θα πρέπει επομένως να κηρυχθούν παραδεκτές.

B. Επί της ουσίας

1. Οι θέσεις των μερών

α) Η Κυβέρνηση

62. Η Κυβέρνηση δηλώνει ότι τα σχετικά με την φροντίδα του προσφεύγοντα προβλήματα αφορούσαν περισσότερο στην παθολογική του κατάσταση παρά στην ψυχιατρική του κατάσταση. Ο τελευταίος είχε αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά με φάρμακα και ιατρικές επισκέψεις. Το ψυχιατρικό νοσοκομείο δεν διέθετε εξειδικευμένο ιατρικό προσωπικό για να αντιμετωπίσει αναπηρίες όπως εκείνες από τις οποίες έπασχε ο προσφεύγων. Εκείνος παρακολουθείτο από τον παθολόγο του νοσοκομείου, και ύστερα από αίτησή του, δεχόταν την επίσκεψη εξωτερικών γιατρών διαφόρων ειδικοτήτων. Οι γιατροί αυτοί διαπίστωσαν τις διαδοχικές φλεγμονώδεις κρίσεις της ασθένειας και την επιδείνωση της κατάστασης της υγείας του προσφεύγοντα αλλά επιβεβαίωσαν επίσης ότι ούτε το ψυχιατρικό νοσοκομείο των φυλακών Κορυδαλλού, ούτε καμία άλλη φυλακή δεν ήταν σε θέση να προσφέρει την

φροντίδα (υδροθεραπεία, θερμοθεραπεία, φυσικοθεραπεία, ιαματικά λουτρά κλπ) που χρειαζόταν πραγματικά ο προσφεύγων.

63. Χωρίς να αμφισβητεί την βαρύτητα της πάθησης του προσφεύγοντα, η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η πάθηση αυτή μπορούσε να αντιμετωπιστεί σε δημόσιο νοσοκομείο όπου ο προσφεύγων θα μπορούσε να είχε μεταχθεί εν ανάγκη, όπως το προβλέπει ο Σωφρονιστικός Κώδικας. Σε ένα δημόσιο νοσοκομείο, τόσο η ιατρική φροντίδα όσο οι συνθήκες διαβίωσης θα ήταν καλύτερες. Η απώλεια της μυϊκής του μάζας θα μπορούσε να είχε μετρηθεί καλύτερα και η αναπηρία του θα μπορούσε να είχε μετριαστεί. Εξάλλου, η νοσηλεία του σε θάλαμο νοσοκομείου δεν θα περιείχε κανένα κίνδυνο νοσοκομειακής λοίμωξης διότι η αντιμετώπισή του συνίστατο μόνο στη λήψη φαρμάκων. Εντούτοις, ο προσφεύγων αρνήθηκε να κινήσει τη διαδικασία για την μεταγωγή του σε δημόσιο νοσοκομείο ή να μεταφερθεί από τις αρχές.

64. Η Κυβέρνηση τονίζει ότι η Διεύθυνση του ψυχιατρικού νοσοκομείου της φυλακής έλαβε υπόψη της τις γνωματεύσεις των γιατρών που παρακολουθούσαν τον προσφεύγοντα και έλαβε μία σειρά από μέτρα: ο προσφεύγων τοποθετήθηκε σε κελί και όχι σε θάλαμο για την αποφυγή έκθεσης σε μικρόβια. Τού επιτράπηκε η χρήση της τουαλέτας των αναπήρων, συγκατηγορούμενος ορίστηκε για να τού προσφέρει βοήθεια 24 ώρες/24, όλες του οι αιτήσεις για εξέταση από γιατρούς της επιλογής του εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο της Φυλακής.

β) Ο προσφεύγων

65. Ο προσφεύγων καταγγέλλει τις συνθήκες κράτησής του στο ψυχιατρικό νοσοκομείο και ιδίως το γεγονός ότι για όλες του τις μετακινήσεις μέσα σε αυτό, ακόμη και για να κάνει τις πιο στοιχειώδεις ανάγκες του, εξαρτάται από την καλή θέληση των συγκατηγορουμένων του που πρέπει να τον μεταφέρουν στους ώμους τους. Υπογραμμίζει ότι η κατάσταση της υγείας του δεν επιδεχόταν θεραπεία και ότι η μοναδική του ελπίδα ήταν αυτή να σταθεροποιηθεί, πράγμα αδύνατο μέσα στο ψυχιατρικό νοσοκομείο της φυλακής. Λόγω των επιπλοκών της ασθένειάς του και της βαριάς αγωγής του, χρήζει τακτικής και στενής ιατρικής παρακολούθησης από εξειδικευμένους γιατρούς και προσαρμοσμένου ιατρικού εξοπλισμού του οποίου ωστόσο στερείτο το νοσοκομείο. Ο προσφεύγων απαριθμεί εκτενώς με ιατρικούς όρους τις εκδηλώσεις της επιδείνωσης της κατάστασης της υγείας του αφότου τέθηκε υπό κράτηση. Διευκρινίζει ότι η θεραπευτική αγωγή έπρεπε να τού χορηγείται μέσα

σε ένα προστατευμένο περιβάλλον, μακριά από τα πάσχοντα από φυματίωση και άλλες λοιμώδεις νόσους άτομα. Τέλος, υπογραμμίζει ότι η επέμβαση των γιατρών της επιλογής του, οι οποίοι μετέβαιναν στο ψυχιατρικό νοσοκομείο, περιοριζόταν στην φροντίδα των διαφόρων επιπλοκών της κατάστασής του, όπως πνευμονία, βρογχίτιδες, τραύματα από πτώσεις και έλκη από κατάκλιση.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

α) Επί της αιτίας σχετικά με το άρθρο 3 της Σύμβασης

ι. Γενικές αρχές

66. Προκειμένου για άτομα που στερούνται την ελευθερία τους, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 3 επιβάλλει στο Κράτος την θετική υποχρέωση να διασφαλίζει ότι κάθε φυλακισμένος κρατείται υπό συνθήκες συμβατές με τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ότι ο τρόπος εκτέλεσης του μέτρου δεν υποβάλλει τον ενδιαφερόμενο σε απόγνωση ή δοκιμασία, η ένταση της οποίας υπερβαίνει το αναπόφευκτο επίπεδο οδύνης που συνδέεται με την κράτηση και ότι ως προς τις πρακτικές απαιτήσεις της φυλάκισης, η υγεία και η ευεξία του φυλακισμένου διασφαλίζονται καταλλήλως, ιδίως με την παροχή της απαιτούμενης ιατρικής φροντίδας. Επομένως η έλλειψη της προσήκουσας ιατρικής περίθαλψης, ή, γενικότερα, η κράτηση ασθενούς υπό ακατάλληλες συνθήκες, μπορούν κατά κανόνα να αποτελέσουν μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3. Επιπλέον, εκτός από την υγεία του φυλακισμένου, πρέπει να διασφαλίζεται επαρκώς η ευεξία του (*Mouisel κατά Γαλλίας*, αρ.67263/01, παραγ.40, ΕΔΔΑ 2002-ΙΧ, *Farbtuhs κατά Λετονίας*, αρ.4672/02, παραγ.51, 2 Δεκεμβρίου 2004 και *Κουταλίδης κατά Ελλάδας*, αρ.18785/13, παραγ.68, 27 Νοεμβρίου 2014).

67. Το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι οι εθνικές αρχές οφείλουν να φροντίζουν ώστε η διάγνωση και η ιατρική φροντίδα στους τόπους κράτησης, συμπεριλαμβανομένων των νοσοκομείων της φυλακής, να ανταποκρίνονται σε επείγουσες περιπτώσεις και να πραγματοποιούνται με αξιόπιστο τρόπο. Επίσης, όταν το απαιτεί η κατάσταση της υγείας, η ιατρική παρακολούθηση πρέπει να γίνεται κατά τακτικά χρονικά διαστήματα και να περιλαμβάνει κατάλληλη θεραπευτική αγωγή με σκοπό την ίαση ή τουλάχιστον την αποτροπή της επιδείνωσης της κατάστασης αυτής (*Khatayev κατά Ρωσίας*, αρ.56994/09, παραγ.85, 11 Οκτωβρίου 2011, *Sakhvadze κατά Ρωσίας*, αρ. 15492/09, παραγ.83, 10 Ιανουαρίου 2012). Γενικά, το Δικαστήριο καθορίζει με μεγάλη

ελαστικότητα το απαιτούμενο επίπεδο ιατρικής φροντίδας, προβαίνοντας σε μία κατά περίπτωση εκτίμηση. Το επίπεδο αυτό θα έπρεπε να είναι «συμβατό με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια» κάθε κρατούμενου (*Παπασταύρου κατά Ελλάδας*, αρ.63054/13, παραγ.88, 16 Απριλίου 2015), αλλά θα έπρεπε επίσης να λαμβάνει υπόψη του τις «πρακτικές απαιτήσεις του εγκλεισμού στην φυλακή» (*Aleksanyan κατά Ρωσίας*, αρ.46468/06, παραγ.140, 22 Δεκεμβρίου 2008).

68. Το γεγονός και μόνο ότι ένας κρατούμενος εξετάστηκε από γιατρό και τού συνεστήθη κάποιο είδος θεραπείας δεν μπορεί να οδηγήσει αυτομάτως στη διαπίστωση ότι η ιατρική αντιμετώπιση υπήρξε κατάλληλη (*Hummaton κατά Αζερμπαϊτζάν*, αρ.9852/03 και 13413/04, παραγ.116, 29 Νοεμβρίου 2007). Όταν η κατάσταση της υγείας του ενδιαφερόμενου καθιστά αναγκαία την ιατρική του παρακολούθηση, οι αρχές μεριμνούν ώστε η παρακολούθηση αυτή να είναι τακτική και συστηματική και να συνοδεύεται από κατάλληλη θεραπευτική στρατηγική για την ίαση του κρατούμενου ή την πρόληψη της επιδείνωσης της ασθένειάς του και όχι να αντιμετωπίζει απλά τα συμπτώματα αυτής (ο.π. παραγ.109 και 114).

69. Δεν μπορεί να υπάρξει παραβίαση του άρθρου 3 μόνο και μόνο λόγω της επιδείνωσης της κατάστασης της υγείας του ενδιαφερόμενου αλλά μία τέτοια παραβίαση μπορεί, αντίθετα, να προκύψει από τα κενά στην ιατρική περίθαλψη (βλέπε, προς τούτο, *Melnik κατά Ουκρανίας*, αρ.72286/01, παραγ.104-106, 28 Μαρτίου 2006, *Σακκόπουλος κατά Ελλάδας*, αρ.61828/00, παραγ.41, 15 Ιανουαρίου 2004 και *Keenan κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αρ.27229/95, παραγ.116, ΕΔΔΑ 2001-III). Επομένως, το Δικαστήριο οφείλει να αναζητήσει εάν οι εθνικές αρχές έκαναν ό,τι μπορούσε κανείς να απαιτήσει από εκείνες δεδομένης της βαρύτητας της ασθένειας του προσφεύγοντα (*Κοτσάφτης κατά Ελλάδας*, αρ.39780/06, παραγ.53, 12 Ιουνίου 2008).

70. Το Δικαστήριο έκρινε μία μεταχείριση «απάνθρωπη» για το λόγο ιδίως ότι είχε επιβληθεί προμελετημένα επί ώρες και ότι είχε προκαλέσει είτε σωματικές βλάβες, είτε έντονο σωματικό ή ψυχικό πόνο. Επίσης θεώρησε ότι μία μεταχείριση ήταν «εξευτελιστική» εφόσον ήταν ικανή να προξενήσει στα θύματά της συναισθήματα φόβου, άγχους και κατωτερότητας που να τα ταπεινώνει και να τα υποβαθμίζει. Αναζητώντας εάν μία ειδική μορφή μεταχείρισης είναι «εξευτελιστική» με την έννοια του άρθρου 3, το Δικαστήριο θα εξετάζει εάν ο σκοπός ήταν η ταπείνωση και η υποτίμηση του ενδιαφερόμενου και εάν, από την άποψη των επιπτώσεών του, το μέτρο

έπληξε ή όχι την προσωπικότητα αυτού με τρόπο ασύμβατο με το άρθρο 3. Ωστόσο, η απουσία ενός τέτοιου σκοπού δεν μπορεί να αποκλείσει οριστικά τη διαπίστωση παραβίασης του άρθρου 3. Η οδύνη και η ταπείνωση που επιβλήθηκαν πρέπει πάντως να υπερβαίνουν εκείνες που περιλαμβάνει αναπόφευκτα μία συγκεκριμένη μορφή νόμιμης μεταχείρισης ή τιμωρίας (*Kalachnikov κατά Ρωσίας*, αρ.47095/99, παραγ.95, ΕΔΔΑ 2002-VI).

ι. Εφαρμογή των αρχών στην υπό κρίση περίπτωση

71. Το Δικαστήριο επισημαίνει εξ αρχής ότι ο προσφεύγων πάσχει από το 1988 από εκφυλιστική ρευματοειδή αρθρίτιδα, μία σπάνια φλεγμονώδη και εξελικτική νόσο, η οποία πλήττει τις αρθρώσεις, τα οστά και τα ζωτικά όργανα μεταξύ θώρακος και πυέλου. Εκδηλώνεται ιδίως με την παραμόρφωση των οστών, πράγμα που προκαλεί βλάβες στα εσωτερικά όργανα, όπως στους πνεύμονες, τα νεφρά, το πάγκρεας και την σπλήνα. Για να σταθεροποιήσει την πρόοδο της ασθένειας και να περιορίσει την επικείμενη αναπηρία, ο προσφεύγων υποβλήθηκε σε πολλές θεραπευτικές αγωγές με διάφορες παρενέργειες.

72. Το 1994, η ασθένεια του προσφεύγοντα γνώρισε μία φάση επιδείνωσης που έπληξε ειδικότερα τα άνω και κάτω άκρα. Το 1995, είχε προκαλέσει βλάβες σε όλες τις αρθρώσεις με μη αναστρέψιμο τρόπο, γεγονός το οποίο κατέστησε αναγκαία τη μόνιμη θεραπευτική αγωγή με κυτταροστατικά φάρμακα και μία συνεχή ιατρική παρακολούθηση λόγω των παρενεργειών. Το 2011 εισήχθη στο δημόσιο νοσοκομείο «Ασκληπιείο» όπου διαπιστώθηκε ότι είχε υποστεί μη αναστρέψιμες βλάβες στην σπονδυλική στήλη και τις αρθρώσεις που τού προκάλεσαν αδυναμία να στέκεται όρθιος και να βαδίζει. Τον Δεκέμβριο του 2012, όταν τέθηκε υπό προσωρινή κράτηση στις φυλακές Κορυδαλλού, ο προσφεύγων παρουσίαζε ένα ποσοστό μόνιμης αναπηρίας της τάξης του 67%.

73. Το Δικαστήριο αναγνωρίζει ότι προκειμένου να διασφαλίσουν στον προσφεύγοντα ένα περιβάλλον καταλληλότερο για την κατάσταση της υγείας του από ότι τα απλά κελιά της φυλακής, οι αρχές αποφάσισαν να τον τοποθετήσουν στο ψυχιατρικό νοσοκομείο της φυλακής όπου οι συνθήκες κράτησης θα ήταν, δηλώνει η Κυβέρνηση, καλύτερες όχι μόνο σε σχέση με εκείνες όλων των φυλακών της χώρας αλλά ακόμη και σε σχέση με εκείνες του νοσοκομείου των φυλακών Κορυδαλλού.

74. Το Δικαστήριο τονίζει ότι όχι μόνο η υγεία ενός ασθενούς κρατούμενου αλλά και η ευεξία του πρέπει να διασφαλίζονται καταλλήλως από τις αρχές. Ωστόσο, βάσει

πολλών στοιχείων του φακέλου, το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι συνθήκες υπό τις οποίες παρέμεινε ο προσφεύγων επί δεκαοκτώ μήνες ήταν στην πραγματικότητα ασύμβατες με την σωματική του αναπηρία.

75. Αναφορικά με την υγεία και την ιατρική φροντίδα, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η Κυβέρνηση η ίδια παραδέχεται ότι το ψυχιατρικό νοσοκομείο δεν διέθετε εξειδικευμένο νοσηλευτικό προσωπικό για την αντιμετώπιση περιπτώσεων όπως εκείνης του προσφεύγοντα. Ο Ψυχίατρος του ψυχιατρικού νοσοκομείου της φυλακής, στην έκθεση που συνέταξε ύστερα από αίτηση της Κυβέρνησης, ανέφερε ότι οι παθήσεις που οφείλονταν στην ρευματοειδή πολυαρθρίτιδα αποτελούσαν σύνθετο πρόβλημα και υπογράμμισε ότι οι διαγνώσεις των ειδικών γιατρών ήταν ιδιαίτερα ανησυχητικές (παράγραφος 28 ανωτέρω). Αν και το Συμβούλιο της φυλακής ενέκρινε τις επισκέψεις των εξωτερικών ιατρών, οι τελευταίοι δεν μπορούσαν να εισαγάγουν στην φυλακή τα απαραίτητα για την θεραπευτική αγωγή του προσφεύγοντα μηχανήματα, όπως μηχανήματα φυσικοθεραπείας, υπερθερμίας και λουτροθεραπείας. Όλα τα ιατρικά πιστοποιητικά των άνω γιατρών βεβαίωναν την επιδείνωση της ασθένειάς του και της κατάστασης της υγείας του λόγω των πολυάριθμων κρίσεων φλεγμονώδους πολυαρθρίτιδας και της αδυναμίας αντιμετώπισής τους στο περιβάλλον της φυλακής αυτής και υπό συνθήκες κράτησης (παράγραφος 27 ανωτέρω).

76. Κατά δεύτερο λόγο, το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο προσφεύγων δεν διέθετε δικό του χώρο αποθήκευσης για τις απαραίτητες για την θεραπεία του εγχύσεις αλλά έπρεπε να μοιράζεται το απόθεμα αυτό με τους οροθετικούς κρατούμενους της φυλακής Κορυδαλλού που βρίσκονταν στο ψυχιατρικό νοσοκομείο και ορισμένοι από τους οποίους προσπαθούσαν να χρησιμοποιήσουν σύριγγες για να κάνουν ενέσεις με τοξικά προϊόντα. Το Δικαστήριο σημειώνει ακόμα ότι τα φάρμακα που συνταγογραφήθηκαν στον προσφεύγοντα ήταν τροποποιητές του ανοσοποιητικού συστήματος για το μπλοκάρισμα της ανάπτυξης των φλεγμονών και, ως τέτοια, η χορήγησή τους έπρεπε να γίνεται μέσα σε ένα προστατευμένο περιβάλλον που να μην μοιράζεται με άτομα που πάσχουν από ιογενείς ή λοιμώδεις ασθένειες.

77. Προκειμένου για την ευεξία, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι, τοποθετημένος σε κελί του τρίτου ορόφου, ο προσφεύγων ήταν υποχρεωμένος για να κάνει τις ανάγκες του και για την καθαριότητά του να μεταφέρεται στις τουαλέτες αναπήρων που βρίσκονταν στο ισόγειο του νοσοκομείου και στο προσαρμοσμένο μπάνιο που βρισκόταν στον πρώτο όροφο. Όμως, η μεταφορά αυτή έπρεπε να γίνεται κάθε φορά

Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα

Service des Traductions du Ministère des Affaires Etrangères de la République Hellénique, Athènes
Hellenic Republic, Ministry of Foreign Affairs, Translation Service, Athens

από το κλιμακοστάσιο, στους ώμους των συγκατηγορουμένων του καθόσον ο ανελκυστήρας του νοσοκομείου τού ήταν απρόσιτος. Όπως άλλωστε δηλώνει η ίδια η Διευθύντρια του ψυχιατρικού νοσοκομείου, «ελλείψει νοσηλευτικού προσωπικού, οι μετακινήσεις του ενδιαφερόμενου από το κλιμακοστάσιο του κτιρίου [γίνονταν] στους ώμους των συγκατηγορουμένων του, οι οποίοι τον βοηθού[σα]ν στο μέτρο των δυνατοτήτων του ο καθένας. Το νοσοκομείο δεν δι[έ]θετε προσωπικό για να αντιμετωπίσει μία τέτοια κατάσταση» (παράγραφος 29 ανωτέρω).

78. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο θεωρεί εν προκειμένω ότι οι συνθήκες κράτησης που χρειάστηκε ο προσφεύγων να υποστεί πρέπει να τού προκάλεσαν τόσο ψυχική όσο και σωματική οδύνη και να μείωσαν την ανθρώπινη αξιοπρέπειά του. Οι συνθήκες αυτές ερμηνεύονται επομένως ως «εξευτελιστική μεταχείριση». Τίποτα δεν δείχνει ότι υπήρξε εκ μέρους των αρμόδιων αρχών θετική πρόθεση ταπείνωσης ή μείωσης του προσφεύγοντα. Εντούτοις, όπως το έχει ήδη επισημάνει (παράγραφος 70 ανωτέρω), η έλλειψη τέτοιας πρόθεσης δεν αποκλείει τη διαπίστωση παραβίασης του άρθρου 3.

79. Υπήρξε επομένως παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης για το λόγο ότι ο προσφεύγων κρατήθηκε επί δεκαοκτώ μήνες υπό συνθήκες ασύμβατες με τη βαρύτητα της κατάστασης της υγείας του και των αναπηριών του και ότι δεν έτυχε κατάλληλης και εξειδικευμένης υποστήριξης για να μπορεί να καλύπτει τις πιο στοιχειώδεις ανάγκες του.

β) Επί της αιτίας της σχετικά με το άρθρο 13 της Σύμβασης

80. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 13 της Σύμβασης κατοχυρώνει την ύπαρξη στο εθνικό δίκαιο ένδικου μέσου για τις αιτιάσεις που κρίνουμε «υποστηρίξιμες» σύμφωνα με τη Σύμβαση Ένα τέτοιο ένδικο μέσο πρέπει να εξουσιοδοτεί το αρμόδιο εθνικό δικαστήριο να εξετάζει το περιεχόμενο της αιτίας που βασίζεται στην Σύμβαση και να προσφέρει την κατάλληλη επανόρθωση, ακόμη και αν τα συμβαλλόμενα Κράτη διαθέτουν κάποιο περιθώριο εκτίμησης ως προς τον τρόπο συμμόρφωσης στις υποχρεώσεις που τούς επιβάλει η διάταξη αυτή.

81. Το άρθρο 35 παραγ.1 της Σύμβασης δεν επιβάλλει την εξάντληση παρά μόνον εκείνων των ένδικων μέσων που είναι ταυτόχρονα σχετικά με τις προβαλλόμενες παραβιάσεις, διαθέσιμα και κατάλληλα. Πρέπει να υπάρχουν σε ικανό βαθμό βεβαιότητας, όχι μόνον στην θεωρία αλλά και στην πράξη, διαφορετικά απουσιάζει η

επιθυμητή αποτελεσματικότητα και προσβασιμότητα. Εναπόκειται στο καθ' ου η προσφυγή Κράτος να αποδείξει ότι πληρούνται οι απαιτήσεις αυτές (βλέπε, μεταξύ άλλων, *Dalia κατά Γαλλίας*, 19 Φεβρουαρίου 1998, Recueil des arrêts et décisions 1998-I). Τέλος, εκείνος που άσκησε ένδικο μέσο ικανό να επανορθώσει άμεσα-και όχι με πλάγιο τρόπο- την επίδικη κατάσταση δεν οφείλει να εξαντλήσει άλλα τυχόν υφιστάμενα αλλά απίθανης αποτελεσματικότητας μέσα (*Μανουσάκης και λοιποί κατά Ελλάδας*, 26 Σεπτεμβρίου 1996, παραγ.33, Recueil 1996-IV).

82. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η Κυβέρνηση δεν προσκομίζει καμία διοικητική ή δικαστική απόφαση ικανή να αποδείξει ότι ο προσφεύγων μπορούσε, μέσω των ένδικών μέσων που προβλέπουν τα άρθρα 572 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και 6 του Σωφρονιστικού Κώδικα, να καταγγείλει αποτελεσματικά τις επικαλούμενες ανεπάρκειες σχετικά με την θεραπευτική του αγωγή μέσα στην φυλακή. Εξάλλου, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι ο προσφεύγων επικαλέστηκε επαρκώς ενώπιον των αρμόδιων αρχών τα προβλήματά του υγείας, τα οποία εξετάζει σήμερα το Δικαστήριο, ειδικότερα υποβάλλοντας επανειλημμένα προσφυγές ενώπιον του ανακριτή και του Συμβουλίου (παράγραφοι 30, 34 και 36 ανωτέρω). Οι αιτήσεις του απορρίφθηκαν από τις προαναφερόμενες δικαστικές αρχές (παράγραφοι 32 και 35-36 ανωτέρω).

83. Βάσει των προηγουμένων, το Δικαστήριο απορρίπτει την ένσταση της Κυβέρνησης περί μη εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων που στηρίζονται στα άρθρα 572 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και 6 του Σωφρονιστικού Κώδικα. Διαπιστώνει αφετέρου ότι κατά την εξέταση των αιτήσεων απελευθέρωσης του προσφεύγοντα της 18^{ης} Δεκεμβρίου 2012 και της 21^{ης} Απριλίου 2013, το Συμβούλιο περιορίστηκε στην αξιολόγηση της συμβατότητας της κράτησης του προσφεύγοντα με την κατάσταση της υγείας του, χωρίς να εξετάσει εάν οι υλικές συνθήκες κράτησής του ανταποκρίνονταν στις ειδικές ανάγκες της ασθένειάς του. Υπενθυμίζοντας επίσης τις διαπιστώσεις του σε σχέση με το άρθρο 5 της Σύμβασης, το Δικαστήριο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το Κράτος δεν εκτέλεσε, εν προκειμένω, τις υποχρεώσεις του όπως αυτές προκύπτουν από το άρθρο 13 της Σύμβασης.

84. Επομένως, υπήρξε επίσης παραβίαση της διάταξης αυτής.

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

85. Κατά το άρθρο 41 της Σύμβασης,

Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα

Service des Traductions du Ministère des Affaires Etrangères de la République Hellénique, Athènes
Hellenic Republic, Ministry of Foreign Affairs, Translation Service, Athens

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί στον παθόντα, εφόσον είναι αναγκαίο, δίκαιη ικανοποίηση».

A. Βλάβη

86. Ο προσφεύγων αξιώνει 100 000 ευρώ για την ηθική βλάβη που φέρεται να υπέστη λόγω των αισθημάτων ανικανότητας, απόγνωσης, ταπείνωσης και άγχους επί δεκαοκτώ μήνες. Ζητά επίσης το ποσό αυτό να καταβληθεί στον τραπεζικό λογαριασμό της δικηγόρου του στο Παρίσι.

87. Η Κυβέρνηση απαντά ότι το αιτούμενο ποσό είναι υπέρογκο και αδικαιολόγητο δεδομένων, αφενός, των ιδιαίτερων συνθηκών της υπόθεσης (ικανοποιητικές συνθήκες κράτησης και άρνηση του προσφεύγοντα να μεταφερθεί σε δημόσιο νοσοκομείο) και, αφετέρου, της σημερινής οικονομικής κατάστασης της Ελλάδας. Εκτιμά ότι η διαπίστωση παραβίασης ή, το πολύ, αποζημίωση 6 000 ευρώ θα αποτελούσε επαρκή ικανοποίηση. Καλεί επίσης το Δικαστήριο να απορρίψει την αίτηση του προσφεύγοντα σχετικά με την καταβολή του ποσού για ηθική βλάβη στο λογαριασμό της δικηγόρου του.

88. Σχετικά με τις παραβιάσεις που διαπίστωσε, το Δικαστήριο θεωρεί ότι ο προσφεύγων υπέστη ηθική βλάβη. Λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτερων περιστάσεων της παρούσας υπόθεσης, τού επιδικάζει το ποσό των 6 000 ευρώ.

B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

89. Ο προσφεύγων ζητά επίσης 50 000 ευρώ για έξοδα και δικαστική δαπάνη τα οποία προέκυψαν ενώπιον των εσωτερικών δικαστηρίων και 14 984 ευρώ για εκείνα που προέκυψαν ενώπιον του Δικαστηρίου. Ζητά επίσης τα ποσά αυτά να κατατεθούν στον τραπεζικό λογαριασμό της δικηγόρου του στο Παρίσι.

90. Η Κυβέρνηση απαντά ότι τα έξοδα και η δικαστική δαπάνη τα οποία προέκυψαν ενώπιον των εσωτερικών αρχών δεν τελούν σε αιτιώδη σύνδεσμο με τις επικαλούμενες παραβιάσεις της Σύμβασης. Όσο για το ποσό που αξιώνεται για τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, είναι υπερβολικό: ένα ποσό για σχετικό λόγο δεν θα έπρεπε να υπερβαίνει 1 500 ευρώ.

91. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι βάσει του άρθρου 41 της Σύμβασης επιστρέφει τα έξοδα για τα οποία έχει αποδειχθεί ότι έχουν γίνει πραγματικά, ότι αντιστοιχούσαν σε μία ανάγκη και ότι το ύψος τους είναι εύλογο (βλέπε, ιδίως, *Nikolova*, παραγ.79, ανωτέρω, και *Smith και Grady κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (δίκαιη ικανοποίηση), αρ.33985/96 και 33986/96, παραγ.28, ΕΔΔΑ 2000-ΙΧ). Υπενθυμίζει επίσης ότι σύμφωνα με το άρθρο 60 παραγ.2 του Κανονισμού, κάθε αξίωση που προβάλλεται βάσει του άρθρου 41 της Σύμβασης πρέπει να είναι υπολογισμένη, κατανεμημένη ανά κατηγορία και να συνοδεύεται από τα αναγκαία δικαιολογητικά, διαφορετικά το Δικαστήριο μπορεί να απορρίψει την αίτηση, στο σύνολό της ή εν μέρει (*Carabuella κατά Ρουμανίας*, αρ.45661/99, παραγ.179, 13 Ιουλίου 2010).

92. Σε ό,τι αφορά στα έξοδα που προέκυψαν ενώπιον των εσωτερικών δικαστηρίων, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι ο προσφεύγων δεν συμμορφώθηκε προς τις απαιτήσεις του προαναφερόμενου άρθρου 60 παραγ.2. Ως προς τα έξοδα και την αμοιβή που προέκυψαν ενώπιόν του, λαμβανομένων υπόψη της πολυπλοκότητας της υπόθεσης και του αριθμού των αιτιάσεων που κατέληξαν σε διαπίστωση παραβίασης, το Δικαστήριο κρίνει εύλογο να επιδικάσει στον προσφεύγοντα το ποσό των 8 000 ευρώ το οποίο πρέπει να κατατεθεί απευθείας στο λογαριασμό της εκπροσώπου του.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

93. Το Δικαστήριο κρίνει σκόπιμο να υπολογισθούν οι τόκοι υπερημερίας επί του επιτοκίου διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσαυξημένου κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. Συνεκδικάζει με την ουσία την ένσταση της Κυβέρνησης περί μη εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων βοηθημάτων σχετικά με το άρθρο 3 και την απορρίπτει,

2. Κηρύσσει την προσφυγή παραδεκτή,

3. Αποφαίνεται ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 5 παραγ.4 της Σύμβασης ως προς την απαίτηση «βραχείας προθεσμίας»,

4. Αποφαίνεται ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 5 παραγ.4 της Σύμβασης ως προς την απαίτηση ισότητας των όπλων και την αρχή της κατ'αντιμωλίαν διαδικασίας,

-----

Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα

Service des Traductions du Ministère des Affaires Étrangères de la République Hellénique, Athènes
Hellenic Republic, Ministry of Foreign Affairs, Translation Service, Athens

5. Αποφαινεται ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης,
6. Αποφαινεται ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης,
7. Αποφαινεται

α) ότι το καθ' ου η προσφυγή Κράτος πρέπει να καταβάλλει, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα που η απόφαση θα καταστεί αμετάκλητη, σύμφωνα με το άρθρο 44 παραγρ.2 της Σύμβασης, τα ακόλουθα ποσά:

ι) 6 000 ΕΥΡΩ (έξι χιλιάδες ευρώ), συν κάθε ποσό που τυχόν οφείλεται για φόρο, για ηθική βλάβη,

ιι) 8 000 ΕΥΡΩ (οχτώ χιλιάδες ευρώ), συν κάθε ποσό που τυχόν οφείλει ο προσφεύγων για φόρο, για έξοδα και δικαστική δαπάνη, τα οποία θα κατατεθούν στον τραπεζικό λογαριασμό της εκπροσώπου του,

β) ότι από την εκπονή της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή, τα ποσά αυτά θα προσαυξάνονται με απλό τόκο με επιτόκιο ίσο προς το ισχύον κατ' αυτό το χρονικό διάστημα επιτόκιο διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσαυξημένο κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες,

8. Απορρίπτει την αίτηση δίκαιης ικανοποίησης για τα περαιτέρω.

Συντάχθηκε στα γαλλικά και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 22 Σεπτεμβρίου 2015, κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 παραγρ.2 και 3 του Κανονισμού.

(υπογραφή)
André Wampach
Αναπληρωτής Γραμματέας

(υπογραφή)
Andras Sajó
Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου εγγράφου σε γαλλική γλώσσα.
Η Μεταφράστρια: Χρ.Παπαζαρκάδα